

המשבר ואני

המשבר הכלכלי העולמי השפיע על המצב הפיננסי של כל אחד ואחד מאיתנו, והמשבר הבא

הוא רק עניין של זמן. סדרת ספרי "תורת המימון" מספקת את הכלים שיעזרו להיכנס אליו

בעיניים פקוחות, ולצאת ממנו עם מינימום נזקים

15 בספטמבר 2008 ייחרט בדפי ההיסטוריה כיום בו התרחשה פשיטת הרגל הגדולה ביותר בהיסטוריה, עם קריסתו של בנק ההשקעות ליהמן ברדרס. הבנק, שנוסד בשנת 1850, העסיק למעלה משלושים אלף עובדים וגילגל כספים בסך מאות מיליארדי דולרים – שנעלמו כולם באותו יום מר בספטמבר. קריסתו נתנה את האות לסיחרור כלכלי גלובלי חמור, שסופו רק מתחיל להיראות לעין, אבל את נזקיו ניתן לסכם כבר עכשיו: זהו המשבר הכלכלי הקשה ביותר מאז השפל הגדול של שנת 1929, שכבר זכה לשם "משבר המאה". עם נזקיו ניתן למנות שלושים טריליון דולר שנמחקו מהשווקים הגלובליים היעלמותם של כל הבנקים להשקעות בארצות הברית, חלקם, בדומה לליהמן ברדרס, קרסו, ואחרים נרכשו או מוזגו עם בנקים גדולים; אבטלה, מיתון, ונזקים מאקרו-כלכליים בכל הכלכלות בעולם, לרבות ישראל; וברמת המיקרו – פגיעה ישירה בחשבון הבנק, בחסכונות, בקרנות הפנסיה וקופות הגמל של כל אחד ואחד מאיתנו. הפגיעה, אם כן, הייתה בעושר של הציבור כולו. ועם כל זאת, למרביתנו אין שום מושג מדוע התרחש המשבר או איך הוא נוגע לנו. מענה על שאלות אלו ניתן למצוא בסדרת ספרי "תורת המימון" מאת ד"ר אריה נחמיאס, בהוצאת האוניברסיטה הפתוחה.

בשפה קלה, בהירה וזורמת, מסביר נחמיאס, כלכלן פיננסי וראש התכנית ללימודי תואר שני במינהל עסקים באוניברסיטה הפתוחה, את עקרונות הכלכלה וניהול הפיננסים המודרניים, המציגים לקורא מידע חיוני הן ברמת המיקרו – התא הכלכלי הבודד, משק הבית או הפירמה; והן ברמת המאקרו – המשק הלאומי והמשק הגלובלי. סדרת הספרים בתורת המימון נשענת על תיאוריות מימון קלאסיות, שפותחו בשנות ה-50 וה-60 של המאה הקודמת המדגישות את גורם עיתוי זרמי המזומנים ואת אי-הוודאות – גורם הסיכון, והיא כוללת תיאוריות, מושגים, כלים ושיטות, המהווים "ארגז כלים" ניהולי ייעודי אשר תומך בקבלת החלטות פיננסיות, החלטות שקשורות בכסף, בזמן ובסיכון. "לא צריך להיות מנהל של תאגיד או מקצוען בשוק ההון כדי ללמוד מהספרים הללו. הם יכולים לעזור לכל אחד לנהל את חשבון ההוצאות הפרטי שלו, ולתת מענה לסוגיות כמו משכנתא, הלוואות, קבלת אשראי, קנייה בתשלומים, תוכניות חיסכון, אפיקי השקעה ותיק השקעות, נושאי פנסיה וגמל, הערכת שווי וניהול סיכונים". אומר נחמיאס. ניקח, למשל, את נושא ההלוואות, נושא הנוגע לכל אחד ואחת מאיתנו, בין אם מדובר בהלוואה קטנה לסגירת המינוס, ובין אם בהלוואה גדולה כמו משכנתא. משבר המאה, כפי שמכנה אותו נחמיאס, התחיל בדיוק מהמקום הזה. "משבר הסאב-פריים, או משבר המשכנתאות, התחיל בעשור הקודם של המאה הנוכחית, כשבנקים להשקעות ומתווכים פיננסיים העניקו הלוואות לאנשים שיכולת ההחזר שלהם הייתה לקויה, ופיתו אותם לקחת הלוואות להתעלם מהסיכון ולרכוש נכסי נדל"ן. על בסיס הלוואות והשקעות אלו יצרו אותם גופים פיננסיים מכשירים פיננסיים מורכבים, אשר קבעו תנאים מתוחכמים לטיפול במצבים של חדלות פירעון, ולפיהם עוברות זכויות ההלוואה, לגורם שלישי או רביעי. ברגע שבועת הנדל"ן התפוצצה, ומחירי הדירות החלו לרדת, מצאו עצמם רבים מאוד מהלווים המקוריים עם נכסים ששוויים נמוך יותר מגובה ההלוואה שהם התחייבו להחזיק, והתחילו לוותר על הנכסים עצמם. כתוצאה מכך, כל המוסדות הפיננסיים שהחזיקו בזכויות ההלוואה נאלצו להכריז על הפסדיהם. תופעה זו גרמה לפאניקה בקרב הציבור, בעלי מניות מכרו את המניות וברחו, וזה מה שהביא את הבנקים לפשיטת רגל ולחוסר יציבות של כל המערכות הפיננסיות ברחבי העולם. וכשהמתווכים הפיננסיים קורסים, קורסות בעקבותיהן כל הבורסות בעולם, כי הפעילויות של הגופים הפיננסיים הן אלו שדואגות לכך שלגופים הכלכליים, לחברות וליזמים יהיה כסף מזיל. התוצאה: קיפאון באשראי ומחנק נדל"ן. כך הביא המשבר הפיננסי למשבר גם בכלכלה הריאלית".

הבשורות הטובות, מבחינתו של נחמיאס, הן שהשוק כבר בדרך החוצה מהמשבר הכלכלי הגדול, בעולם בכלל ובישראל בפרט. ישראל, אומר נחמיאס, יצאה מהמשבר מוקדם יחסית, בזכות שילוב של צמיחה כלכלית גבוהה לפני המשבר ומדיניות מוניטרית של נגיד בנק ישראל במהלכו, שכללה הורדה של שער הריבית לאפס ופעילות בשוק מטבע החוץ. הבשורות הפחות טובות הן שהמשבר הבא הוא רק עניין של זמן. "המציאות שבה אנו פועלים מאופיינת במחזורי עסקים כלכליים, שמהם נגזרים גם המחזורים בשוקי ההון. לכן, טבע הדברים הוא שאנחנו נעים מגאות לשפל, ממשבר למשבר, והמשברים הללו יימשכו עד קץ כל הדורות, משבר לעולם חוזר", אומר נחמיאס. "משבר הוא תופעה מחזורית, ואנחנו לא יכולים למנוע אותו, או לדעת מתי הוא יתרחש, אבל אנחנו כן יכולים למזער את הנזקים שמתהווים בגינו. לשם כך יש ללמוד מתוך משברים קודמים, וגם מתוך המשבר האחרון, הן ברמת המאקרו, של כלל המשק, והן ברמת המיקרו, התא הכלכלי הבודד – הפרט, משק הבית. לימוד תורת המימון יסייע לנו למזער את הנזקים האלה, ולרכוש את הידע שיאפשר לנו קבלת החלטות שקולה, נבונה ומבוססת הנשענת על שיקולי סיכון ותשואה. סדרת הספרים בתורת המימון תצייד אותנו בכלים אנליטיים, שיתנו לנו יתרון יחסי בקבלת החלטות ובמיזעור הנזק הנובע מהחלטות שגויות או מהתנהגות שוק ומשברים צפויים בעתיד".